

KUNSTEN

[K] THEATERTOVENAAR JAKOP AHLBOM

Anno 2010 is Jakop Ahlbom zonder twijfel een van de opmerkelijkste theatermakers in Nederland. Niet omdat hij een vooraanstaand gezelschap leidt of tot de favorieten behoort van een groot publiek, niet omdat hij de voorman is van een nieuwe avant-garde, maar omdat wat hij maakt volstrekt uniek is. En goed bovendien. Zijn zesde voorstelling, *Innenschau*, met livemuziek van de Amsterdamse rockband Alamo Race Track, is een voorlopig uitroepeten achter een serie die uitmunt door originaliteit en zeggingskracht.

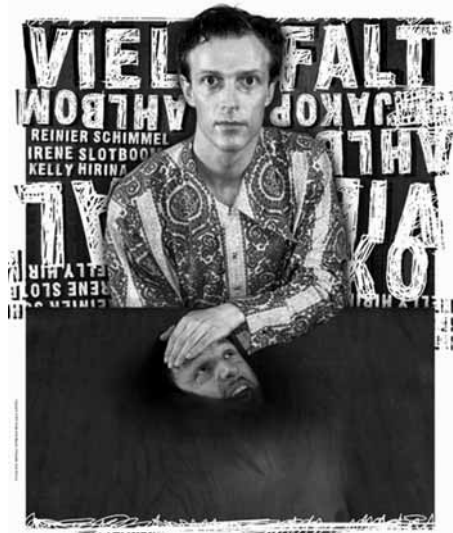
Met *Innenschau* werd Ahlbom uitgenodigd voor het International Young Directors Program van de Salzburger Festspiele 2010, waar de voorstelling te zien was tijdens de laatste dagen van juli. Een productie *without words*, zo gaf de programmering van de Festspiele aan – ongetwijfeld om een anderstalig publiek niet af te schrikken – maar dat is niet waar, althans niet geheel. Juist de spaarzame flarden tekst geven een spannende dimensie aan de voorstelling, een dimensie die het raadsel vergroot en een extra impuls geeft aan de verbeelding.

Jakop Ahlbom (1971) kwam in het begin van de jaren negentig van Zweden naar Nederland. In Amsterdam volgde hij de mimeopleiding, waar hij in 1998 de Top Naeff Prijs ontving, een

aanmoedigingsprijs voor veelbelovende, afstuderende studenten van de uitvoerende opleidingen van de Amsterdamse theaterschool. Na zijn opleiding werkte Ahlbom samen met verschillende theatermakers, totdat hij in 2000 bij Hetveem Theater (een productiehuis voor eigentijdse mime) onder zijn eigen naam *Stella Maris* maakte, een zowel naar vorm als inhoud gevarieerd bewegingsduet van een man en vrouw in een afgezonderd universum. Daarna volgden *Nur zur Erinnerung* (2002), *Lost* (2004), *Vielfalt* (2006), *De architect* (2008) en dit jaar dus *Innenschau*.

Met ingang van januari 2009 is Ahlbom opgenomen in de vierjarige subsidieregeling voor podiumkunstinstanties van het Nederlands Fonds voor Podiumkunsten, een blijk van erkenning die het hem mogelijk maakt meer tijd te nemen om een productie voor te bereiden. Dat is minder een luxepositie dan het lijkt en veeleer een bittere noodzaak: het theater dat Ahlbom maakt, vraagt veel van de techniek en van de fysieke inzet van de spelers. Daarbij spelen timing en precisie een cruciale rol. Wie de moeite neemt om een voorstelling van hem vaker dan één keer te bekijken, begrijpt des te beter hoezeer de verschillende actiemomenten in elkaar grijpen en hoe het vaak letterlijk op de seconde aankomt.

Vooral in *Vielfalt* gaat de trukendoos ver open en liggen drama en tovenarij heel dicht bij elkaar. Het is

Jakob Ahlbom.

pure zinsbegoocheling, de fantasie van de toeschouwer wordt geprikkeld tot in de hoogste graad. Voordat men zich heeft afgevraagd wat men daadwerkelijk gezien heeft, ligt het volgende raadsel alweer op de loer. Het enige (geringe) bezwaar dat men tegen de *special effects* in deze voorstelling kan hebben, is dat ze wel heel openlijk beogen het publiek te behagen, en dat ze minder vanzelfsprekend zijn als dienstbare elementen aan de voorstelling.

In *De architect* liet Ahlbom zien hoezeer zijn fascinaties ook kunnen samengaan met een stuk dat transparanter is qua intrige en dat nauwer aansluit bij de “praatmime” van een theatergroep als Carver (zie *Ons Erfdeel*, jg. 53, 2010, nr. 2). *De architect* is een relatiedrama dat vagelijk zinspeelt op Albees *Virginia Woolf*. Ook hier gaat het om een ouder, academisch echtpaar enerzijds en een jonger echtpaar anderzijds, waarvan de levens bij toeval verbonden raken – in dit geval omdat ze elkaars naaste burens zijn. En ook hier scheldpartijen, blinde woede, verbittering en uitzichtloosheid. Het is niet verwonderlijk dat Leny Breederveld, in 2004 vertrokken bij Carver, voor de rol van de oudere vrouw werd gevraagd. Vooral in de laatste jaren kreeg Breederveld bij Carver zelden de kans om zo fenomenaal te schitteren als in deze *Architect*.

Innenschau kan gezien worden als een voorlopig hoogtepunt in het oeuvre van de eigenzinnige

Ahlbom. Illusionisme, acrobatiek, dans, slapstick en intrige staan in een perfect gedoseerde, harmonieuze verhouding, waaraan de spaarzame tekst wel degelijk iets toevoegt. De suggestie van een gruwelijk, maffioos drama wordt erdoor vergroot, hoewel de toeschouwer ook na de laatste scène nog altijd niet precies weet wat er aan de hand is. De personages lijken elkaar stuk voor stuk in hoge mate te wantrouwen, kennelijk omdat ze er niet in slagen elkaars innerlijk te doorgronden (vandaar de titel *Innenschau*) en alleen maar kunnen fantaseren over de verborgen drijfveren en geheime verlangens van de ander.

Ik moest bij herhaling denken aan een schilderij van René Magritte dat tot leven komt. Weliswaar ontbreken de bolhoeden en de papaplus, maar er zijn naakte vrouwen, mannen die zichzelf vermenigvuldigen, er zijn spiegels, spookachtige deuren, kasten en ledikanten, er zijn lichtstanden die personages en attributen in een mysterieuze gloed zetten, maar bovenal is er een Magritteachtige, tegendraadse logica en een surrealistische atmosfeer die soms tot een glimlach, maar vaker tot een gevoel van verontrusting leidt. Ahlbom zelf verwijst voor zijn inspiratie onder meer naar filmmaker David Lynch (*Wild at Heart*, *Twin Peaks*, *Mulholland Drive*): “De films van Lynch zijn intrigerend door de intense wereld die hij creëert. Je snapt niet alles, maar je wordt erin meegezogen. Ze dagen je uit

Innenschau, een voorstelling van Jakop Ahlbom uit 2010, Foto Stephan van Hesteren.

te puzzelen, zelf detective te zijn.” (*TM/TiN*, jg. 14, 2010, nr. 1)

De muziek van Alamo Race Track is een genot om naar te luisteren, waar evenwel tegenover staat dat de soundtrack die de vier mannen bij *Innenschau* maakten vooral een product op zichzelf is en niet altijd een geïntegreerd element van de productie. Misschien is de sound te vet en zijn de loopjes te swingend voor een voorstelling die het verder moet hebben van onderhuidse spanning en suspense. Persoonlijk raakte ik door de muziek de concentratie op het drama soms kwijt, wat ongetwijfeld niet de bedoeling zal zijn geweest. Maar goed, dat is een marginale aantekening bij een voorstelling die onbetwistbaar tot het beste behoort wat het Nederlandse (bewegings)theater in de laatste jaren heeft laten zien.

Dankzij de meerjarensubsidie die Ahlbom momenteel geniet, kan hij zijn bijzondere positie in het Nederlandse theater verdiepen en uitbouwen. In 2011 maakt hij de stap naar de grote zaal met een productie geïnspireerd op het turbulente leven van de Amerikaans-Hongaarse acteur Béla Lugosi, die

in de jaren dertig van de vorige eeuw wereldberoemd werd door zijn rol in Tod Brownings legendarische *Dracula*-verfilming. De hoofdrol in Ahlboms *Dracula* zal worden gespeeld door Kees Hulst, die dit seizoen excelleerde als Jörgen Hofmeester in *Tirza* door het Nationale Toneel. Een gelauwerde acteur uit het repertoiretoneel in een grotezaalvoorstelling van Ahlbom, dat is een ontmoeting van twee werelden die nieuwsgierig maakt.

JOS NIJHOF

www.jakopahlbom.nl